

Wilhelm Dilthey

Η ΓΕΝΕΣΗ
ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ

Εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια:
Δημήτρης Ύφαντης

ΡΟΕΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Σειρά: ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Υπεύθυνος σειράς: Δημήτρης Υφαντής

Συγγραφέας: Wilhelm Dilthey
Τίτλος πρωτοτύπου: *Die Entstehung der Hermeneutik*

Μετάφραση: Δημήτρης Υφαντής

Στοιχειοθεσία - σελιδοποίηση: Άννα Σαπουντζή

Α' έκδοση: Νοέμβριος 2010

© Copyright Εκδόσεις ΡΟΕΣ, Αθήνα 2010

Κεντρική Διάθεση: Λομβάρδου 31-35, 114 73 Αθήνα
Τηλ.: 210 6429409, 210 6468156, Fax: 210 6411597
e-mail: printa@otenet.gr, info@printa-roes.gr
www.printa-roes.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης, απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

PRINTED IN GREECE

ISBN: 978-960-283-327-8

7. ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ DILTHEY

Α. Από ένα ιδιόχειρο σχέδιο του Dilthey

Η κατανόηση υπάγεται στην γενική έννοια του γινώσκειν, τούτου νοουμένου, υπό την πλέον ευρεία έννοια, ως διαδικασία με την όποια επιδιώκεται γνώση καθολικής έγκυρότητας.

(Πρόταση 1) «Κατανόηση» ονομάζουμε την διαδικασία εκείνη με την βοήθεια της οποίας γινώσκεται ψυχικός βίος από έκδηλώσεις του πού παρέχονται στίς αισθήσεις.

(Πρόταση 2) Όσο διαφορετικές και αν είναι οι έκδηλώσεις ψυχικού βίου πού μπορούν να συλληφθούν διά των αισθήσεων, ή κατανόησή τους, λόγω των προϋποθέσεων αυτού του είδους της γνώσης, εμφανίζει κατ' ανάγκη όρισμένα κοινά χαρακτηριστικά.

(Πρόταση 3) Την έντεχνη κατανόηση γραπτών βιοτικών έκδηλώσεων, την χαρακτηρίζουμε ως «έρμηνεία».

Η έρμηνευση είναι έργο προσωπικής τέχνης, ή δέ τελειώτατη εφαρμογή της εξαρτάται από την μεγαλοφυΐα του έρμηνευτή και συγκεκριμένα, έδράζεται στην συγγένεια [του έρμηνευτή με τον συγγραφέα], ή όποια ένισχύεται χάρη στην έντατική ζωή με [τό έργο του] συγγραφέα, την διαρκή μελέτη. Έτσι ό Winckelmann μέσω του Πλάτωνα (Justi), ό Πλάτωνας

του Schleiermacher κ.ο.κ.¹¹¹ Έδω έχει τίς βάσεις του τό μανتيκό στοιχείο¹¹² στην έρμηνευση.

Τό έργο αυτό της έρμηνευσης, λόγω της έπισημανθείσας δυσκολίας και σημασίας του, αποτελεί άντικείμενο τεράστιων προσπαθειών του ανθρώπινου γένους. Όλη ή φιλολογία και ή ιστορική έπιστήμη εργάζονται, κατ' αρχάς, ... κ.λπ.¹¹³ Δέν είναι εύκολο να σχηματίσει κανείς μία ιδέα σχετικά με την συσσώρευση λόγιας εργασίας πού έχει επενδυθεί για τόν σκοπό αυτό. Μάλιστα, ή δύναμη αυτής της κατανόησης στο ανθρώπινο γένος αυξάνει μόνο βαθμιαία, νομοτελειακά, αργά και με δυσκολία, όπως ακριβώς και ή δύναμη πού γινώσκει και καθυποτάσσει την φύση.¹¹⁴

Έντούτοις, ακριβώς επειδή ή μεγαλοφυΐα αυτή είναι τόσο σπάνια, ή δέ έρμηνευση διενεργείται και από λιγότερο προικισμένους, είναι αναγκαίο τό ακόλουθο:

(πρόταση 4α) να διατηρείται ή τέχνη των μεγαλοφυών έρμηνευτών στους κανόνες πού έμπεριέχει ή μέθοδός τους και πού οι ίδιοι κατέστησαν συνειδητούς στον έαυτό τους - διότι κάθε τέχνη εκλεπτύνεται και προοδεύει, ως προς την εφαρμογή της, μόνον όταν καθίσταται δυνατό να μετακενώνονται, σε μία όποιαδήποτε μορφή, τά αποτελέσματα του άριστοτέχνη στους διαδόχους του.¹¹⁵ Μέσα για την έντεχνη

¹¹¹ Μετέφρασα κατά λέξη την έλλειπτική και, πιθανόν, όχι όρθά αποκρυπτογραφημένη φράση. Δέν γνωρίζω ποιός είναι ό Justi πού αναφέρεται στην παρένθεση. Προφανές είναι, πάντως, πώς ό Winckelmann και ό Schleiermacher αποτελούν παραδείγματα έρμηνευτών πού είχαν ιδιαίτερη έξοικείωση με τά έργα του Πλάτωνα.

¹¹² Βλ. σχόλιο 33 άνωτέρω.

¹¹³ Έλλιπής φράση στο πρωτότυπο.

¹¹⁴ Έπεξέτεινα την έμφαση του πρωτοτύπου κατά τό νόημα.

¹¹⁵ Έξομάλυνα βάσει του νοήματος την συντακτικά έσφαλμένη πρόταση του πρωτοτύπου.

διαμόρφωση της κατανόησης παράγονται μόνον εκεί όπου η γλώσσα παρέχει μία στέρεη βάση και όπου υφίστανται μεγάλα, διηνεκώς πολύτιμα δημιουργήματα, τά όποια, μέσω πολλαπλών έρμηνειών, γεννούν την έριδα. Στην περίπτωση αυτή, η λύση της αντιπαράθεσης ανάμεσα στους μεγαλοφυνείς *αριστοτέχνες* πρέπει ν' αναζητηθεί με την βοήθεια *καθολικά έγκυρων κανόνων*. Ασφαλώς, αυτό που, περισσότερο από κάθε τι άλλο, προσφέρει παρακίνηση και έμπνευση για την προσωπική έρμηνευτική τέχνη είναι η έπαφή με τόν μεγαλοφυνή έρμηνευτή ή με τό έργο του· όμως, η βραχύτητα του ανθρώπινου βίου απαιτεί μία σύντμηση της διαδρομής με την βοήθεια της παγίωσης των μεθόδων που ανακαλύφθηκαν και των κανόνων που ακολουθήθηκαν στο πλαίσιο αυτών. Τήν τεχνική αυτή διαδασκαλία της κατανόησης γραπτώς παγιωμένων βιοτικών έκδηλώσεων καλούμε «έρμηνευτική» (πρόταση 4β).

Έτσι μπορεί νά καθορισθεί η ουσία της έρμηνευτικής και νά δικαιολογηθεί, μέχρι ενός όρισμένου βαθμού, τό πρακτικό της έργο. Έάν, τώρα, η τεχνική αυτή διδασκαλία δέν φαίνεται νά προξενεί ενδιαφέρον όπως επιθυμούν οι εκπρόσωποί της, τουτό όφειλεται -κατά την αντίληψή μου- στο ότι δέν έχει ενσωματώσει στην πρακτική της προβλήματα τιθέμενα από την σημερινή κατάσταση των έπιστημών και κατάλληλα νά γεννήσουν αύξημένο ενδιαφέρον για αυτή. Παράδοξο πεπρωμένο έχει αυτή η έπιστήμη. Τυγχάνει προσοχής πάντοτε μόνο στο πλαίσιο ενός μεγάλου ιστορικού κινήματος που καθιστά μία τέτοια κατανόηση της ατομικής ιστορικής ύπαρξης επείγουσα υπόθεση, για νά βυθισθεί κατόπιν εκ νέου στην λήθη. Έτσι συνέβη για πρώτη φορά όταν η έρμηνεία των ιερών κειμένων του Χριστιανισμού αποτελούσε για τόν Προτεσταντισμό ζήτημα ζωτικότητας. Αργότερα, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της ιστορικής συνείδησης στον αιώνα μας,

αναζωογονείται για ένα όρισμένο χρονικό διάστημα από τους Schleiermacher και Böckh· πρόλαβα, μάλιστα, νά βιώσω την έποχή κατά την όποια η Έγκυκλοπαιδεία του Böckh, η όποια έμφορείται πλήρως από την συνείδηση για τά προβλήματα αυτά, έθεωρείτο ως η μοναδική πύλη εισόδου στα άδυτα ιερά της φιλολογίας.¹¹⁶ Έάν, τώρα, ο Fr[iedrich] Aug[ust] Wolf έκφράζεται περιφρονητικά σχετικά με την αξία της έρμηνευτικής για την φιλολογία και άν, έπίσης, η έπιστήμη αυτή δέν έχει όντως βρεί έκτοτε παρά ελάχιστους εκπροσώπους και συνεχιστές, τουτό σημαίνει πώς η τότε μορφή της είναι πλέον παρωχημένη.¹¹⁷ Σήμερα, όμως, έρχόμαστε εκ νέου αντιμέτωποι με τό πρόβλημα που ένέχεται σε αυτή, και μάλιστα υπό μία νέα και ευρύτερη μορφή.

(Πρόταση 5) Η κατανόηση, έννομημένη υπό την ευρεία έννοια που πρόκειται νά δηλωθεί ευθύς αμέσως, συνιστά την θεμελιώδη μεθοδική διαδικασία για όλες τις περαιτέρω ενέργειες των έπιστημών του πνεύματος. Όπως στις φυσικές έπιστήμες κάθε γνώση νομοτελειακών σχέσεων καθίσταται δυνατή μόνο χάρη στην μέτρηση των μεγεθών των έμπειρικών δεδομένων και τούς κανόνες που την διέπουν, έτσι και στις πνευματικές έπιστήμες πρέπει κάθε άφηρημένη πρόταση νά θεμελιώνεται βάσει της σχέσης της με την ψυχική ζωτικότητα, όπως η σχέση αυτή είναι δεδομένη στο άμεσο βίωμα και την κατανόηση.¹¹⁸

Έάν, τώρα, η κατανόηση είναι θεμελιώδης για τις πνευμα-

¹¹⁶ Έννοει τό έργο *Enzyklopädie und Methodologie der philologischen Wissenschaften* [«Έγκυκλοπαιδεία και μεθοδολογία των φιλολογικών έπιστημών»], Leipzig 1877 (πρβλ. σχόλιο 28 άνωτέρω).

¹¹⁷ Βλ. σχόλιο 34.

¹¹⁸ Έλεύθερη κατά τό νόημα απόδοση της ατημελώς διατυπωμένης φράσης του πρωτοτύπου.

τικές ἐπιστῆμες, τότε (πρόταση 6) ἡ γνωσιοθεωρητική, λογική καὶ μεθοδικὴ ἀνάλυση τῆς κατανόησης συνιστᾷ ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια ἐπιτελεστέα ἔργα γιὰ τὴν θεμελίωση τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ δὲ σημασία τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθίσταται πλήρως φανερὴ μόνον ὅταν ἀποκτήσει κανεῖς συνείδηση τῶν δυσκολιῶν πού συνεπάγεται ἡ φύση τῆς κατανόησης ἀναφορικά με τὴν διενέργεια μιᾶς καθολικᾶ ἔγκυρης ἐπιστήμης.

Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι, τρόπον τινά, περιχαρακωμένος στὸ ἀτομικὸ του συνειδέναι καὶ τοῦτο, ὡς ἀτομικὸ, προσδίδει στὸ ὅλο ἀντιλαμβάνεσθαι τὸν ὑποκειμενικὸ του χαρακτήρα. Ἦδη ὁ Σοφιστὴς Γοργίας διετύπωσε τὸ πρόβλημα πού ἐνέχεται ἐδῶ μετὰ τὰ ἀκόλουθα λόγια: καὶ ἂν ἀκόμη ὑπῆρχε γνώση, ὁ κάτοχός της δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὴν κοινοποιήσει σέ κανέναν.¹¹⁹ Γιὰ τὸν Γοργία, ὡστόσο, μετὰ τὴν διαπίστωση τοῦ ἐν λόγῳ προβλήματος ἡ σκέψη σταματᾷ. Ὅμως, τὸ πρόβλημα πρέπει νὰ ἐπιλυθεῖ. Ἡ δυνατότητα σύλληψης ἐνὸς ἀλλότριου ψυχισμοῦ συνιστᾷ, κατ' ἀρχάς, ἓνα ἀπὸ τὰ βαθύτερα γνωσιοθεωρητικὰ προβλήματα [πρώτη ἀπορία]: πῶς μπορεῖ μία ἀτομικότητα νὰ καταστήσει μία ἀλλότρια ἀτομικὴ βιοτικὴ ἐκδήλωση, ἡ ὁποία τῆς δίδεται στίς αἰσθήσεις, ἀντικείμενο καθολικᾶ ἔγκυρης, ἀντικειμενικῆς κατανόησης; Ὁ ὅρος ὑπὸ τὸν ὁποῖο τελεῖ ἡ δυνατότητα αὐτὴ ἔγκειται στὸ ὅτι σέ καμία ἀλλότρια ἀτομικὴ ἐκδήλωση δὲν μπορεῖ νὰ ἐμφανισθεῖ κάτι πού νὰ μὴν ἐμπεριέχεται καὶ στὴν προσλαμβάνουσα ζωντανὴ ὑπαρξη. Οἱ αὐτὲς λειτουργίες καὶ τὰ αὐτὰ μέρη ἐνέχονται σέ ὅλες τίς ἀτομικότητες, καὶ μόνον ὡς πρὸς τὸν βαθμὸ ἔντασης διαφέρουν οἱ φυσικὲς καταβολές τῶν ἐκάστοτε ἀνθρώπων· ὁ αὐτὸς ἐξωτερικὸς κόσμος ἀντανακλᾶται στίς εἰκόνες τῶν παραστάσεών τους. Στὴν ζωτικότητα, συνεπῶς, πρέπει νὰ

119 Βλ. σχόλιο 35.

ἐμπεριέχεται μία ἱκανότητα [νὰ κατανοεῖ τὴν ἀλλότρια ζωτικότητα]. Ἡ διασύνδεση κ.λπ., ἐνδυνάμωση, ἀποδυνάμωση – μετὰθεση σημαίνει μετασχηματισμός.¹²⁰

Δεύτερη ἀπορία. Ἀπὸ τὸ ἐπιμέρους [πρέπει νὰ κατανοηθεῖ] τὸ ὅλον, ἀπὸ δὲ τὸ ὅλον καὶ πάλι τὸ ἐπιμέρους.¹²¹ Μάλιστα, τὸ ὅλον ἐνὸς ἔργου ἀπαιτεῖ τὴν μετάβαση στὴν ἀτομικότητα <τοῦ δημιουργοῦ> καὶ στὸ γραμματικὸ εἶδος μετὰ τὸ ὁποῖο συναρτᾶται. Ἡ συγκριτικὴ μέθοδος εἶναι ἐντέλει αὐτὴ πού μοῦ ἐπιτρέπει νὰ κατανοήσω βαθύτερα ἀπὸ ὅτι προηγουμένως τὸ κάθε ἓνα ἔργο, τὴν κάθε μία φράση μάλιστα. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ ὅλον [ἐπιτυγχάνεται] ἡ κατανόηση, ἂν καὶ τὸ ὅλον [κατανοεῖται] ἀπὸ τὸ ἐπιμέρους.

Τρίτη ἀπορία. Ἦδη ἡ κάθε ἐπιμέρους ψυχικὴ κατάσταση μᾶς γίνεται κατανοητὴ μόνον ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα πού τὴν προκάλεσαν. Τὸ μῖσος τὸ κατανοῶ ἀπὸ τὴν βλαπτικὴ ἐπέμβαση στὴν ζωὴ κάποιου· χωρὶς τὴν ἐξωτερικὴ αὐτὴ ἀναφορά, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς θὰ μοῦ ἦταν κάτι τὸ ἐντελῶς ἀδιανόητο. Συνεπῶς, τὸ περιβάλλον εἶναι γιὰ τὴν κατανόηση ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Ἔτσι, σέ τελικὴ ἀνάλυση, ἡ κατανόηση δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἐξήγηση, στὸ μέτρο, βέβαια, πού τούτη ἡ τελευταία εἶναι δυνατὴ στὸ πεδίο αὐτό. Ἡ δὲ τελειοποίηση τῆς κατανόησης συνιστᾷ προϋπόθεση τῆς ἐξήγησης.¹²²

Μέ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, γίνεται φανερό ὅτι τὸ γνωσιοθεωρητικὸ πρόβλημα εἶναι παντοῦ τὸ αὐτό: [τὸ πῶς κατακτᾶται] ἀπὸ ἐμπειρίες γνώση καθολικᾶ ἔγκυρη. Ἐδῶ,

120 Βλ. σχόλιο 36.

121 Ἐπεξέτινα τὴν ἔμφαση τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τὸ νόημα. Σχετικὰ μετὰ τὸν ἐρμηνευτικὸ κύκλο, τὸν ὁποῖο θίγει ἐδῶ ὁ Diltney, πρβλ. σελ. 86 ἐφ. καὶ σχόλιο 30 ἀνωτέρω.

122 Γιὰ τὴν σχέση ἐξήγησης καὶ κατανόησης, ἡ ὁποία θίγεται ἄλλες δύο φορές στὴν συνέχεια, βλ. σχόλιο 41 κατωτέρω.

έντούτοις, παρουσιάζεται υπό τούς ειδικούς όρους που καθορίζουν τήν φύση τών έμπειριών στίς πνευματικές έπιστήμες. Οί όροι αυτοί συνοψίζονται στό έξής: στόν ψυχικό βίο, τό ζωντανό, γνωστό στοιχείο, αυτό από τό όποιο [κατανοείται] τό έπιμέρους, είναι ή δομή ως άλληλουχία.¹²³

Έτσι, στόν προθάλαμο τών πνευματικών έπιστημών, αυτό που τίθεται ως κύριο γνωσιοθεωρητικό πρόβλημα είναι ή ανάλυση τής κατανόησης. Η έρμηνευτική, έκκινώντας άπ' αυτό τό γνωσιοθεωρητικό πρόβλημα και θέτοντας ως έσχατο σκοπό της τήν επίλυσή του, συνάπτεται διά έσωτερικού δεσμού μέ τά μεγάλα έρωτήματα που άπασχολούν τήν έπιστήμη τών ήμερών μας άναφορικά μέ τήν συγκρότηση και τό θεμέλιο έγκυρότητας τών πνευματικών έπιστημών. Έτσι, τά προβλήματα και οί προτάσεις της καθίστανται ζωντανό παρόν.

Η επίλυση αυτού του γνωσιοθεωρητικού έρωτήματος οδηγεί στό λογικό πρόβλημα τής έρμηνευτικής.

Φυσικά, και τουτο επίσης τό πρόβλημα είναι παντού τό αυτό. Είναι αυτονόητο (αντίθετα μέ τό πώς κατανοεί τήν θέση μου ό Wundt) πώς, τόσο στίς φυσικές όσο και στίς πνευματικές έπιστήμες, πρόκειται για τίς αυτές λογικές ενέργειες: έπαγωγή, ανάλυση, κατασκευή, σύγκριση. Τό θέμα, ώστόσο, είναι ποιές ιδιαίτερες μορφές λαμβάνουν στόν έμπειρικό τομέα τών πνευματικών έπιστημών.¹²⁴ Η έπαγωγή λ.χ., τά δεδομένα τής όποίας είναι τά αίσθητά, διενεργείται έδω, όπως και παντού, μέ βάση τήν γνώση μιās άλληλουχίας. Η άλληλουχία αυτή είναι στίς μέν φυσικοχημικές έπιστήμες ή μαθηματική γνώση ποσοτικών σχέσεων και στίς βιολογικές ό τελεολογικός χαρακτήρας τής ζωής, στίς δέ πνευματικές ή δομή τής ψυχικής

123 Βλ. σχόλιο 37.

124 Προβλ. σχόλιο 29 άνωτέρω.

ζωτικότητας. Τούτη, άρα, ή βάση δέν είναι ένα προϊόν λογικής άφαιρέσης, αλλά μία άλληλουχία πραγματική, δεδομένη μέσα στην ίδια τήν ζωή. Η δέ άλληλουχία αυτή είναι άτομική, συνεπώς και υποκειμενική. Από τουτα καθορίζονται τόσο τό έργο όσο και ή μορφή τής έπαγωγής αυτής.¹²⁵

Μία δέ ειδικότερη μορφή προσλαμβάνουν κατόπιν οί λογικές της ενέργειες από τήν φύση τής γλωσσικής έκφρασης. Έτσι, έντός του στενότερου γλωσσικού τομέα, ή θεωρία αυτής τής έπαγωγής εξειδικεύεται διά τής θεωρίας τής γλώσσας, τής γραμματικής. Ιδιαίτερη φύση του καθορισμού [τής έπαγωγής στίς πνευματικές έπιστήμες] βάσει τής γνωστής (άπό τήν γραμματική) σχέσης, βάσει τών, έντός όρισμένων όρίων, μη άύστηρά καθορισμένων (μεταβλητών) σημασιών τών λέξεων και τών τυπικοσυντακτικών στοιχείων.¹²⁶ Συμπλήρωση τής έπαγωγής αυτής στην κατεύθυνση τής κατανόησης του άτομικού ως ενός όλου (ως μιās άλληλουχίας) μέ τήν βοήθεια τής συγκριτικής μεθόδου, ή όποία καθορίζει τό άτομικό και καθιστά άντικειμενικότερη τήν σύλληψή του βάσει τών σχέσεων του προς τά άλλα άτομα.¹²⁷

125 Προβλ. σχόλιο 37 άνωτέρω.

126 Έλλιπής φράση χωρίς ρήμα, ή όποία, βάσει του νοήματος, πρέπει -πιστεύω- νά έννοηθεί ως έξής: Ο ιδιαίτερος καθορισμός τής έπαγωγής στίς πνευματικές έπιστήμες γίνεται βάσει τής γνωστής (άπό τήν γραμματική) σχέσης, βάσει [δηλ.] τών, έντός όρισμένων όρίων, μη άύστηρά καθορισμένων (δηλ. μεταβλητών) σημασιών τών λέξεων και τών τυπικοσυντακτικών στοιχείων. Σχετικά μέ τό φαινόμενο τής σημασιολογικής μεταβλητότητας που τίγεται στό σημείο αυτό, βλ. σχόλιο 38.

127 Επίσης έλλιπής φράση χωρίς ρήμα, ή όποία θάπρεπε -πιστεύω- νά διαβασθεί ως έξής: Η έπαγωγή αυτή [ή καθορισμένη δηλ. βάσει τής γνωστής άπό τήν γραμματική σχέσης τής σημασιολογικής μεταβλητότητας] συμπληρώνεται [ή πρέπει νά συμπληρώνεται] μέ τήν βοήθεια τής συγκριτικής μεθόδου μέ στόχο τήν κατανόηση του άτομικού ως ενός όλου.

Διαμόρφωση της έννοιας της *έσωτερικής* μορφής.¹²⁸ Όμως, αναγκαία [είναι και] η <διείσδυση> στην πραγματικότητα = στην *έσωτερική* ζωτικότητα, η οποία κρύβεται πίσω από την *έσωτερική* μορφή του *έκαστοτε* έργου και την *άλληλουχία* των έργων αυτών. Τούτη η *έσωτερική* ζωτικότητα διαφέρει στους *έπιμέρους* κλάδους της πνευματικής παραγωγής: στόν ποιητή είναι η δημιουργική δύναμη, στόν φιλόσοφο η *άλληλουχία* βιοθεωρίας και κοσμοθεωρίας, στους σπουδαίους ανθρώπους της πράξης ή πρακτική τους στοχοθεσία ως προς την πραγματικότητα, στους θρησκευτικούς διδασκάλους (Παῦλος, Λούθηρος) ... κ.λπ.

Βάσει τούτων, η φιλολογία συναρτᾶται μέ την *ὑψιστη* μορφή της ιστορικής κατανόησης. Η *έρμηνεία* και η ιστορική παρουσίαση δέν είναι παρὰ δύο πτυχές της *ένθουσιαστικής* *ἐμβάθυνσης* – *έργο* οὐδέποτε *όλοκληρούμενο*.¹²⁹

Κατά τόν τρόπο αυτό, η *ἐξέταση*, *ἀφενός*, της *σύμπραξης* τῶν κοινῶν σέ *όλους* τούς γνωστικούς τομείς διαδικασιῶν και, *ἀφετέρου*, της *ἐξειδίκευσής* τους βάσει τῶν προϋποθέσεων της [ιδιαιτέρας] μεθόδου προσφέρει τὰ *ἀποτελέσματά* της στην *μεθοδολογία*. *Ἀντικείμενο* αὐτῆς *ἀποτελεῖ* η̄ ιστορική *διαμόρφωση* της μεθόδου και η̄ *ἐξειδίκευσή* της στους *έπιμέρους* τομείς της *έρμηνευτικής*.

Ένα παράδειγμα. Η *έρμηνεία* τῶν ποιητῶν είναι *ένα* *ειδικό* *έργο*. Ἀπό τόν κανόνα «κατανόησε καλύτερα ἀπό *ὅτι* ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας κατανόησε τόν *ἐαυτό του*», *ἐπιλύεται* και τó πρόβλημα της *ιδέας* σέ *ένα* ποιητικό *έργο*. Η *ιδέα*

128 Ἑλληνίς φράση στό πρωτότυπο. Σχετικά μέ την έννοια «έσωτερική μορφή», πρβλ. σχόλιο 25 ἀνωτέρω.

129 Συμπλήρωσα κατά την ἀπόδοση την *ἐξαιρετικά* *ἐλλειπτική* *διατύπωση* τῶν προτάσεων αὐτῆς της παραγράφου.

ὑφίσταται (ὄχι ὡς *ἀφηρημένη* *σκέψη*, *ἀλλά*) *ὑπό* τήν *έννοια* *μιάς* *ἀσυνειδητης* *άλληλουχίας*, η̄ ὁποία *δρα* στό πλαίσιο της *ὀργάνωσης* τοῦ *έργου* και *κατανοεῖται* ἀπό τήν *έσωτερική* *μορφή* αὐτοῦ. Για τόν ποιητή, η̄ *ιδέα* δέν *συνιστᾶ* *ἀνάγκη* *μάλιστα* *πλήρως* *συνειδητή* δέν τοῦ γίνεται ποτέ. Ὁ *έρμηνευτής* είναι αὐτός πού τήν *ἀνασύρει*, τοῦτο δέ *ἀποτελεῖ* τόν *ὑψιστο* *θρίαμβο* της *έρμηνευτικής*.

Κατά συνέπεια, η̄ *ὑφιστάμενη* *κανονικοποίηση*, η̄ ὁποία και *συνιστᾶ* τήν *μοναδική* *μεθοδική* *διαδικασία* *γιά* τήν *ἐπίτευξη* *καθολικῆς* *ἐγκυρότητας*, *πρέπει* *νά* *συμπληρωθεῖ* *μέ* τήν *παρουσίαση* τῶν *δημιουργικῶν* *μεθόδων* *μεγαλοφυῶν* *έρμηνευτῶν* *στούς* *διάφορους* *τομείς*, διότι *ἐδῶ* *ἀκριβῶς* *ἐγκτεται* η̄ *δύναμη* της *ἐμπνευσης*. Τοῦτο δέ *πρέπει* *νά* *διενεργηθεῖ* *γιά* *ὄλες* *τίς* *μεθόδους* τῶν *πνευματικῶν* *ἐπιστημῶν*. Η̄ *άλληλουχία* *ἔχει* *τότε* ὡς *ἐξῆς*: η̄ *μέθοδος* της *δημιουργικῆς* *μεγαλοφυΐας*: οἱ ἤδη *ἀπ'* αὐτήν *εὑρεθέντες* *ἀφηρημένοι* *κανόνες*, οἱ ὁποῖοι *ἐμπεριέχουν* *ὑποκειμενική* *συνιστώσα* *ή* *παραγωγή* *μιάς* *καθολικά* *ἐγκυρης* *κανονικοποίησης* *ἐκκινώντας* ἀπό *γνωσιοθεωρητική* *βάση*.

Οἱ *έρμηνευτικές* *μέθοδοι*, τέλος, *συναρτῶνται* *μέ* τήν *γραμματειακή*, *φιλολογική* και *ιστορική* *κριτική*. αὐτό δέ τό *ὅλον* *ὀδηγεῖ* στην *ἐξήγηση* τῶν *ἀτομικῶν* *φαινομένων*. Ἀνάμεσα στην *έρμηνεία* και τήν *ἐξήγηση* δέν *ὑπάρχει* *σαφές* *ὄριο*, *ἀλλά* *μόνο* *μία* *διαφορά* *βαθμοῦ*. διότι η̄ *κατανόηση* είναι *έργο* οὐδέποτε *όλοκληρούμενο*. Στούς δέ *έπιμέρους* *κλάδους*, τό *ὄριο* *ἐγκτεται* *στό* *ὅτι* η̄ *ψυχολογία* και η̄ *ἐπιστήμη* *συστημάτων* *ἐφαρμόζονται* *τώρα* *μόνον* ὡς *ἀφηρημένα* *συστήματα*.¹³⁰

Σύμφωνα μέ τήν *ἀρχή* τοῦ *ἀχώριστου* *έννόησης* και *ἀξιο-*

130 Σχετικά μέ την σχέση *ἐξήγησης* και *κατανόησης*, η̄ ὁποία *θίγεται* *ἐκ* *νέου* στην *ἀκόλουθη* *συμπλήρωση* Β', βλ. σχόλιο 41 κατωτέρω.

λόγησης, ή γραμματειακή κριτική συνδέεται κατ' ανάγκη με την έρμηνευτική διαδικασία, συνιστά έγγενές της στοιχείο. Δέν υπάρχει κατανόηση χωρίς αξιολογικό αίσθημα. Όμως, μόνο με την σύγκριση διαπιστώνεται ή αξία αντικειμενικά και καθολικά έγκυρα. Τοῦτο δέ απαιτεί τόν καθορισμό των άξιακων προτύπων που ισχύουν σε ένα όρισμένο γραμματειακό είδος, π.χ. στην δραματική ποίηση. Από έδω έκκινεί κατόπιν ή φιλολογική κριτική, ή όποία καθορίζει την συμβατότητα και αποβάλλει τά μή συνάδοντα μέρη (Lachmann, ό Όράτιος του Ribbeck κ.λπ.)· ή [σχηματίζει] ένα άξιακό πρότυπο από άλλα έργα και αποβάλλει τά μή συμβατά με αυτό έργα. [Φιλολογική] κριτική του Shakspeare, του Πλάτωνα.

Συνεπώς, ή <γραμματειακή> κριτική συνιστά προϋπόθεση της φιλολογικής· διότι ακριβώς ή ένόχληση που προκαλεί τό ακατάληπτο και τό εύτελές αποτελούν την κινητήριο δύναμή της, ή δέ <γραμματειακή> κριτική, ως αισθητική πτυχή της φιλολογικής, κάνει χρήση της φιλολογικής ως επικουρικού μέσου. Η ιστορική κριτική αποτελεί έναν κλάδο μόνον της κριτικής, όπως και ή αισθητική κριτική ως προς τό σημείο έκκινήσεώς της. Τώρα, όπως έδω, έτσι [ύφίσταται] και παντού προϋούσα εξέλιξη, όπως εκεί προς την κατεύθυνση της ιστορίας της λογοτεχνίας, της αισθητικής κ.λπ., έτσι και έδω προς την κατεύθυνση της ιστοριογραφίας κ.ο.κ.¹³¹